

MIRKO RAGUŽ

PUČKA ŠKOLA U KRASNU

Osnovna škola »S. S. Kranjčević«
HR 51270 SenjStručni članak
UDC: 949.713:373.3(091)
Ur.: 1991-07-13

Pučka škola u Krasnu dijeli sudbinu mnogih pučkih škola u Hrvatskom primorju i Lici jer se tijekom svoje povijesti vezivala administrativno za Primorje, a teritorijalno za Liku. Od male trivijalke njezin razvoj pratimo kroz razvoj Vojne krajine jer je njezina sudbina u mnogome povezana za krajiški život i razvoj. Unatoč mnogim iskušenjima i poteškoćama ova škola kontinuirano radi i djeluje puno stoljeće i pol pa uvelike pridonosi civilizacijskom razvoju ljudi i sredine u sjevernom Velebitu.

Pojava i razvoj pučke škole u Krasnu

Sve do 1770. u Hrvatskom primorju nije bilo ni jedne škole.¹ A i do tada je pučko školstvo općenito bilo u jadnom stanju. Elementarnu su obuku držali svećenici, dok su izvan samostana privatni učitelji učili djecu imućnijih roditelja čitati, pisati i računati, a ponegdje i latinskoj gramatici.²

Značajnija se pozornost posvećuje pitanju nastave za vrijeme vladavine carice Marije Terezije. Ova vladarica znala je da je s prosvijećenim pukom i državi bolje. Iz županijskih izvješća od 1768. doznajemo da je u njenoj carevini školstvo jako slabo i da ima malo škola. Kako sve što je novo i progresivno ide sporo i teško, tako su i želje i nastojanja za boljom prosvjetom išli dosta mukotrpno. Nije bilo nikakve materijalne potpore ni za škole ni za učitelje. Djeca su učila prema osposobljenosti učitelja, bez reda i pravila. Najprije bi učili slova, zatim njihovo spajanje u slogove, te nakon toga sricanje riječi u rečenice. Tek kada su naučili čitati, prelazili bi na pisanje, često mehanički prepisujući tekstove koje su slabo razumjeli. Ponešto bi radili iz računa, a vjeronauk su učili napamet kao i neka pravila iz latinskog jezika.

Dolaskom ravnatelja normalne škole u Beču Ivana Felbigera na čelo školske komisije, značajnije se mijenja stanje u pučkom školstvu. On sastavlja »Allgemeine Schulordnung« (Opći školski red) prema kojem je trebalo u svakom mjestu ili sjedištu župe otvoriti pučku školu s jednim učiteljem. U tim školama predviđalo se poučavati djecu u čitanju i pisanju, početnom računanju, vladanju, gospodar-



Slika 1. Crkva sv. Ante u Krasnu, snimak s istoka oko godine 1920.

stvu, a napose u vjeronauku. U gradovima su se trebale osnivati glavne škole, u kojima bi se učili uz trivijalne predmete još i risanje, mjerstvo, pismeni sastavci, kućno gospodarstvo, poljodjelstvo, kao i počeci latinskog jezika. Uz ove škole osnivale su se i normalne škole, u kojima se još i poučavalo iz povijesti, obrta i umjetnosti, pa u prostoručnom risanju i služenju šestarom. Ove potonje škole služile su i kao zavodi za obrazovanje učitelja.³

Međutim, pučko školstvo toga vremena treba promatrati u okvirima pojave i razvoja Vojne krajine, jer se ovo naše područje nalazilo pod vojnom upravom i nadzorom, pa se cjelokupni društveno–gospodarski i politički razvoj odražavao i na senjsko područje.

Godine 1747. osnovane su krajiške pukovnije, a Senj dobiva status slobodnoga vojnog grada (Frei Militär Communitet), pa od tada razvoj školstva na ovom području i promatramo kroz prizmu organizacije Vojne krajine, Otočke pukovnije Karlovačkog generalata. Na tom dijelu Vojne krajine nakon spomentih Felbigerovih pravila počinje otvaranje trivijalnih škola, u kojima se nastava drži na njemačkom jeziku. 1764. obnavlja se naredba iz 1703. carskom rezolucijom da se u sjedištu svake pukovnije smjesti učitelj njemačke narodnosti kako bi popravio surovi krajiški život i pripremio za podčasničku vojničku službu »vježbajući u njemačkom čitanju i pisanju...«, ali se to nije izrazilije ostvarilo dulje vremena. U tim prvim godinama otvaranja trivijalnih škola valjanih učitelja nije bilo, a obuka se držala u

ponižavajućim okolnostima. Tako su npr. u Varaždinskoj pukovnici u Kokovju djeca učila pod nekom sušom gdje su vježbali vojnici. U Popovcima se održavala u nekoj praznoj kući, a u Ivanić–Kloštru u stražarnici. Stoga tadašnji učitelji nemaju ugleda u narodu. Nema podataka koji bi nas navodili na drugačije zaključke.

Prema izvješću vrhovnoga krajiškog nadzornika iz godine 1765. bile su škole ove vrste otvorene u Gospiću, Otočcu, Ogulinu, Slunju, kao i latinska škola pijarista u Karlovcu. Ukupno je školu polazilo 320 djece krajišnika, časnika i podčasnika. Polaznici su bili u dobi između 5 i 20 godina. Nastava se održavala na njemačkom jeziku. Najveća učiteljska plaća bila je 10, a ponegdje 15 forinti. Zbog zaziranja od škole i od njemačkog jezika djeca su slabo išla u školu. Stoga su školske vlasti dijelile besplatno knjige i drugi pribor, ali s tim interes nije promijenjen.⁴

Materijalno stanje škola bitnije se mijenja početkom 19. stoljeća, a tomu uvelike pridonosi i kulturni utjecaj francuske uprave u ovim krajevima, kao i pojava buđenja nacionalne svijesti pod utjecajem iliraca. Tako čitav splet kulturnih i političkih okolnosti u prvoj polovici prošloga stoljeća utječe na stvaranje raspoloženja za otvaranjem prosvjetnih institucija svugdje gdje do tada nisu otvorene. Bilježimo zanimljive podatke da je godina 1863. na senjskom području poznata po otvaranju pučkih škola. Škole se otvaraju u Sv. Jurju, Vratniku i u Krasnu, kako to u svojim kronikama bilježe tadašnji mjesni župnici. A. Cuvaj u svojoj Građi za povijest školstva, sv. III, na strani 251. kaže da je otvorena škola u Vratniku, ali ne spominje ni Sv. Juraj niti Krasno.⁵ Govoreći o školskim prilikama Franz Bach u svojoj knjizi »Otočaner Regiments–Geschichte« spominje nešto detaljnije trivijalnu školu u Sv. Jurju, koja je otvorena 1775, a 1792. zatvorena i ponovno otvorena 1799. On navodi učitelje koji su radili od 1828. do 1844. Međutim, ne spominje ovu nacionalnu školu što je otvorena 1836. i njenoga prvog učitelja Karla Biondića. Kada govori koje su škole zatvorene u Otočkoj pukovnici do 1848. spominje među četrnaest zatvorenih škola i ovu u Krasnu.⁶ A. Cuvaj samo navodi u sv. VI. da je 1871. otvorena građanska škola u Krasnu.⁷ U Školskoj spomenici stoji da je u Krasnu otvorena škola 1868, što nikako ne bismo mogli prihvatiti kao točan podatak pa držimo da je proizvoljan.

1830. Krasno je imalo 44 kuće sa 453 stanovnika, a to su dovoljni uvjeti da se uz već postojeću župnu crkvu osnuje škola. Već je spomenuto da je učitelja bilo malo i da su u tim prvim školama radili krajiški oficiri, pa je otvaranje, odnosno zatvaranje škola ovisilo o njihovu dolasku ili odlasku. Zato i Franz Bach bilježi da je škola u Krasnu zatvorena 1848. Razloge njenu zatvaranju samo pretpostavljamo, a prema nekim izvješćima iz drugih krajiških mjesta izvodimo zaključak da je slično bilo i u Krasnu. Je li to bila jednorazredna, dvorazredna ili trorazredna škola, ostaje pretpostavka. Uvažavajući sve okolnosti skloni smo ustvrditi da je najvjerojatnije bila jednorazredna. Sve do 1851. ima malo podataka o školama. Malo se zna o nastavi jer se nije vodila određena statistika. Od 1852. nešto se više zna o samoj nastavi, iako su ti prvi statistički podaci vrlo siromašni i nepouzdati. Zbog siromaštva mnoga su mjesta u Vojnoj krajini imala samo jednog učitelja s jednim razredom pa drugačije nije moglo biti ni u Krasnu. Nastava se držala u povećoj

prostoriji gdje su se mogla okupiti sva djeca. Prema nekim neprovjerenim izvorima u Krasnu je nastava najprije bila u kući Roke Skorupa, a kasnije u kući tzv. Rusa Devčića u zaseoku Dujmešići. Koliko je tu nastava trajala, ne znamo, ali se kasnije spominje da je u mjesto došao krajiški oficir Ivan Rukavina i da je u svom stanu držao obuku za nekoliko djece.⁸ U ovoj krajiškoj trivijalci djeca su učila čitati, pisati i nešto računati. Jezik je bio hrvatski, a vjeronauk se učio iz katekizma. Disciplina je bila vrlo stroga. Što nije išlo milom, išlo je silom. U školi se radilo do četiri sata poslije podne, s povećanim odmorom preko podne.

Školstvo u Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća mijenja brojna pravila i načela rada jer se metodičko–didaktički modeli moderniziraju, prihvaćaju i zakonski se utemeljuju u mnoge pravne akte. Tako i trivijalna škola doživljava svoju preobrazbu i novu kvalitetu u mnogim mjestima. U Krasnu je 1871. otvorena građanska škola. Pretpostavlja se da je tom prilikom uz postojeću četverorazrednu pučku školu otvoreni peti razred, koji je svojom programskom orijentacijom bio jednak ostalim građanskim školama koje su imale zadaću pripremati mladež za daljnje školovanje. Naime, ove se škole osnivaju najprije na području Vojne krajine radi obrazovanja mladih i pripremanja za srednje obrazovanje. U ovoj školi učio se vjeronauk, čudorednost, jezik i sastavoslovlje, zatim zemljopis i povijest, prirodopis, prirodoslovlje, računstvo, mjerstvo, knjigovodstvo, prostoručno risanje, krasnopis, pjevanje i vježbanje tijela.

S obzirom na ograničene prostorne mogućnosti, upisi i polasci u školu obavljali su se u određenom broju. S povećanjem žitelja povećavao se i broj školskih obveznika. Tako je rasla potreba za gradnjom škole u selu. Na inicijativu sela gradi se škola koja može primiti sva četiri razreda. Koje je godine sagrađena prva školska zgrada, ne znamo, jer takav podatak nije zabilježen u školskoj dokumentaciji.

Prema glavnom imeniku koji je ujedno i najstariji sačuvani dokument ove škole, stoji da su se školske godine 1892/93. upisala u prvi razred tri učenika. Slijedeće godine upisalo se pet učenika, iza toga deset, pa petnaest, i tako redom sve do 1918. Broj novoupisanih nije prelazio dvadeset učenika, osim školske godine 1904/05, kada je upisano u prvi razred 21 dijete. Zanimljivo je spomenuti da je školske godine 1897/98. upisana i jedna djevojčica. I kasnije prema Glavnom imeniku nalazimo ponegdje u prvim razredima djevojčica.⁹ Za vrijeme prvog svjetskog rata nije bilo prekida u nastavi, mada je bilo znatnijih teškoća oko dolaska učitelja, polaska djece u školu i ostalih nedaća koje rat sa sobom nosi.

Što se tiče učitelja koji su radili u ovoj školi, pouzdano znamo na temelju Glavnog imenika škole koji su učitelji radili od 1897. do 1953. Spominju se ovim redom: Mile Petrović, Vinko Sandri, Stjepan Dubravčić, M. Kolić, Gustav Hranić, Mate Majer, Željko Cinzek, Josip Gener, Danica Nemeč, Petar Smolčić, Dragica Vukelić, Anka Balaić, Sofija Solomon, Zdenka Zorec, Đura Modrić. Josip Badalić u svojoj knjizi o župniku Milanu Paveliću spominje i učiteljicu Obajdin oko 1907. ili 1908. Sigurno je u ovom periodu ovdje radilo više učitelja, ali oni u ovom imeniku nisu zapisani. Krasnarska djeca bila su vrlo bistra i darovita. Ističe to i Josip Badalić u životopisu Milana Pavelića. Vraćajući se jednoga dana iz škole gdje

je pripremao djecu za svetu pričest, sav raspoložen priča kako je djeci govorio o istočnom grijehu, pa ih iza toga tumačenja pita: »Što ima svaki čovjek na duši kada dođe na svijet?« – »Pupak!« odgovori jedno dijete, što je nakon toga bilo predmet šale i podsmijeha.¹⁰

Dolaskom okupacijske vlasti 1941. nastale su velike teškoće u radu svih škola, pa i ove u Krasnu. Više izvora govori o životu i radu škola u to vrijeme na području senjskog kotara. Selo je ostalo iznenađeno i zaplašeno, posebno kada su selom patrolirale talijanske patrole, ponašajući se samovoljno i nasilno. Takvo stanje i neizvjesnost utječu na rad škole. Slaba polaznost nastave, neimaština i svakodnevna tjeskoba utječu na kvalitetu nastavnog procesa. Dolazi i do povremenih prekida rada škole, a kada su Nijemci okupirali selo, škola se zatvara sve do 1945.

Prve školske godine nakon završetka rata Krasno ima 226 učenika u četiri razreda, a s njima rade dva učitelja prije i poslije podne. Školski prostori neprilagođeni su pa se radi na preuređenju i dotjerivanju učioničkog prostora prema materijalnim mogućnostima. U popravak škole tako se uključuje i Sindikalna podružnica »Komunalac« iz Zagreba. Tom prilikom popravlja se krov zgrade u vrijednosti 90 tisuća dinara. Iste godine radi se i na uređenju školskog igrališta. Stoga i nastava počinje nešto kasnije, u prosincu 1945. S djecom rade učitelji Vladimir Vajsbart i Ivo Lakoj. Već za nekoliko mjeseci ova dvojica odlaze, a umjesto njih u travnju 1946. dolazi Mirko Fraj i Dragica Vukelić. Jedno vrijeme zbog povećanog broja učenika pomaže im učitelj Ivan Anić, ali on prelazi u školu Krivi Put. Školske godine 1947/48. broj polaznika povećan je na 272 učenika. Sada rade tri učitelja. Te se godine otvara peti razred, a slijedeće i šesti, pa se broj djece povećava na 275. Rad u nastavi odvija se u iznimno otežanim uvjetima. Bez nastavnih sredstava i pomagala uči se u stiješnjenim školskim prostorima, uz stalni manjak učeničkog pribora. I nastava se neredovito pohada, pa se i to odražava na opći uspjeh učenika. Broj se ponavljača povećava.¹¹

Uz ovo svakako valja istaknuti da je u novom vremenu, nakon svršetka drugog svjetskog rata, poduzet niz pravno-školskih aktivnosti u cilju ozakonjenja školskih akata i školske prakse uopće. Tako je već 30. kolovoza 1946. donesen Zakon o sedmogodišnjem školovanju po kojem su sva djeca obvezatna polaziti školu sedam godina. U nižim razredima radili su učitelji, a u višim nastavnici s višom pedagoškom školom i fakultetom. Tijekom 1946, 1947. i 1948. sve niže gimnazije, koje su još za vrijeme rata nastale od građanskih škola, pretvorene su u sedmogodišnje škole. Nešto kasnije, 1950. donesen je novi Zakon o osmogodišnjem školovanju, s obvezatnim osmogodišnjim obrazovanjem, koji traje sve do današnjih dana. U selima se školske godine 1950/51. otvaraju peti i šesti razredi. Postupno se uvode i sedmi i osmi razredi, ali se planovi i programi razlikuju u ovom tipu osmorazredne škole na selima od osmorazrednih škola gimnazijskog tipa. To se odnosilo i na krasnarsku školu. Učenici sa završenom školom tipa B na selu pri prelasku u više razrede gimnazijskog tipa morali su polagati dopunske ispite. 1953. je u Krasnu radila šestorazredna škola, koja je tada i službeno dobila naziv šestogodišnje škole.



Slika 2. Učenci osnovne škole u Krasnu s učiteljicom prof. Dragicom Fekeža, školske godine 1971/72.

1950. izabran je prvi savjet za prosvjetu u Krasnu. U nj su ušli kao članovi: Marko Devčić, Tomo Devčić, Ivan Anić, Mate Miškulin, Drago Devčić, Anka Miškulin, Marko Miškulin i Dragica Vukelić. Ovaj Savjet vodio je brigu o materijalnom položaju škole, o učiteljskom smještaju kao i o drugim potrebama važnim za rad škole. Mještani pretežno žive od šume i kirije. Stoga tijekom poratnog razdoblja postupno jača među Krasnarima mišljenje da ovdje nema nikakvih uvjeta za život mladih. To je bilo sudbonosno za opstanak i razvoj sela, za njegovu budućnost. Mlade nagovaraju da što prije odlaze iz sela i da traže bolju životnu šansu drugdje. Orijentacija je bila usmjerena na veća gradska središta Hrvatske pa i dalje. U Školskoj spomenici toga vremena stoji zapisano između ostaloga i ovo: »Ljudi misle da im je Pilana spas u svakoj situaciji, no ona im je baš propast jer ih zadržava u starom načinu života i privređivanja i ona je jedina garancija kiriji i zaradi, a da se Pilana povuče kao što predviđa perspektivni plan općine, za najskoriju budućnost mjesto je likvidirano.« Ovome nije potreban nikakav komentar jer je citat odraz stanja duha šezdesetih godina ovoga stoljeća na senjskim prostorima a znatnije je utjecao na migracijska pomjeranja ovdašnjih mladih i ostalih žitelja senjskog zaleđa.¹²

Pa ipak, unatoč mnogim teškoćama i čestim mijenama, velik broj mladih ostajao je tu gdje se i rodio. Krasno je sve činilo da se osiguraju kakvi-takvi životni i radni uvjeti, pa se u tom cilju radi i na elektrifikaciji sela, na modernizaciji putova

i samog naselja. U tim velikim gospodarskim aktivnostima značajniji udjel imaju i prosvjetni djelatnici Krasna. Pomažu, organiziraju i sudjeluju u svim dijelovima akcija i radova da se uradi što selu treba i što ono traži. Veliku pomoć učitelji su pružili selu u opismenjavanju. Samo školske godine 1947/48. bilo je uključeno u tu akciju 60 analfabeta.

1957. u Krasnu radi osmorazredna škola sa 6 učitelja i 190 učenika. Te godine iz Oltara prelazi u ovu školu jedno odjeljenje petog razreda. Već od te godine statistički podaci pokazuju da se broj djece u ovoj školi smanjuje. S novim vremenom ulazi novi duh odgoja i obrazovanja. Potrebe nove nastavne tehnologije, nove metode i oblici rada u nastavi upućuju na zahtjeve za novim prostornim uvjetima. I nakon ustrajnih zahtjeva 1983. selo počinje graditi uz pomoć općine novu školsku zgradu. To je današnja škola kojom se kao i njenim okolišem ovo selo ponosi.

Kao samostalna osmorazredna škola u Krasnu djelovala je sve do 1969, kada ulazi u sastav centralne Osmorazredne škole u Sv. Jurju. U takvoj organizaciji radi sve do godine 1978. kada se vrši novo ustrojstvo osnovnog obrazovanja na senjskom području. Osniva se jedinstvena osnovna škola s područnim školskim odjelima. Područna škola u Krasnu otada djeluje pedagoški samostalno, ali financijsko-administrativno središte je u Senju.

Od rata ovom školom su upravljali: Dragica Vukelić, Božo Janjanin, Boris Ožura, Mate Kovačević, Rajna Baranjac, Todor Vučinić, Milan Samaržija, Dionizije Šebatovski, Ignac Kajić, Stjepan Staničić, Dane Puhalo, Vladimir Samaržija, Marin Rukavina, Vinko Šipić, Ivan Fabijanić, Josipa Marelić, Radica Nikolić i Ana Nekić.

Nastavnici koji su radili od 1946. do 1980.

1. MIRKO FRAJ
2. DRAGICA VUKELIĆ
3. IVAN ANIĆ
4. DRAGICA TURINA
5. LUCIJA ANTIĆ
6. NEVENKA PAVEŠIĆ
7. NADA PEHAR
8. MARIJA GAŠPAROVIĆ
9. IVANKA VUKELIĆ
10. VLADO ANTILOVIĆ
11. IVANKA ANTILOVIĆ
12. KATICA ŠIMUNOVIĆ
13. MATO KOVAČEVIĆ
14. BORIS OŽURA
15. DRAGICA GRADEČAK
16. BOŽICA JANEŠ
17. MIRA VRAČAR
18. TODOR VUČINIĆ
19. MARIJA VUČINIĆ
20. KATARINA BARANJAC
21. ANTON VUKELIĆ
22. DUŠANKA VOJVODIĆ

23. MILAN SAMARŽIJA
24. JOSIP ANTIĆ
25. IVANKA ŠKLJAN
26. DRAGO LOPAC
27. ANICA BAČIĆ
28. BOŽO JANJANIN
29. DIONIZIJE ŠEBETOVSKI
30. BOŽENA ŠEBETOVSKA
31. DRAGICA KOVIĆ
32. ZORA DEVČIĆ
33. FRANJO GALISTA
34. VERA SAMARŽIJA
35. DRAGA FEKEŽA
36. TATJANA JELAČIĆ
37. IGNAC KAJIĆ
38. SONJA KOVAČIĆ
39. KATICA GRBELJA
40. RAFAELO BAN
41. MARIJA BATISTIĆ
42. ANTE RAKO
43. MILKA SABLJAK
44. ANKICA ANIĆ
45. SMAIL BEŠIROVIĆ
46. STJEPAN STANIČIĆ
47. BRANKO PODHRADSKI
48. VILIM BARKOVIĆ
49. VLATKA TOMLJANOVIĆ
50. MILAN PRPIĆ
51. MARIJA VULETIĆ
52. ANA MARAS
53. MARIJA SAMARŽIJA
54. ZLATKO PAĐAN
55. DANE PUHALO
56. DARINKA SAMARŽIJA
57. VLADIMIR SAMARŽIJA
58. MARIJA ŠPALJ

Brojno stanje učenika, učitelja i odjela (1945–1980)

God.	Broj učenika	učitelji	odjeli
1945/46.	173	1	4
1946/47.	226	3	4
1947/48.	272	4	4
1948/49.	275	3	4
1949/50.	250	4	5
1950/51.	238	3	6
1951/52.	172	4	5
1952/53.	178	4	6
1953/54.	172	4	6
1954/55.	164	3	6
1955/56.	149	3	6
1956/57.	178	5	7
1957/58.	191	6	8

1958/59.	191	6	8
1959/60.	182	6	8
1960/61.	186	6	8
1961/62.	181	6	8
1962/63.	182	6	8
1963/64.	178	8	8
1964/65.	164	9	8
1965/66.	164	9	8
1966/67.	159	9	8
1967/68.	–	9	8
1968/69.	–	9	8
1969/70.	154	9	8
1970/71.	146	10	8
1971/72.	–	10	8
1972/73.	137	11	8
1973/74.	–	10	8
1974/75.	143	10	8
1975/76.	138	10	8
1976/77.	126	10	8
1977/78.	116	10	8
1978/79.	118	10	8
1979/80.	118	9	8

Broj učenika u prvim razredima po godištima (1892–1914)

God.	Broj učenika	M	Z	M%	Z%
1892/93.	3	3	–	100	–
1893/94.	5	5	–	100	–
1894/95.	10	10	–	100	–
1895/96.	15	15	–	100	–
1896/97.	5	5	–	100	–
1897/98.	13	12	1	92	8
1898/99.	11	11	–	100	–
1899/900.	11	11	–	100	–
1900/901.	6	6	–	100	–
1901/2.	13	12	1	92	8
1902/3.	9	9	–	100	–
1903/4.	18	16	2	89	11
1904/5.	21	19	2	90	10
1905/6.	11	11	–	100	–
1906/7.	17	16	1	94	6
1907/8.	6	5	1	83	17
1908/9.	11	10	1	91	9
1909/10.	2	2	–	100	–
1910/11.	8	8	–	100	–
1911/12.	17	16	1	64	6
1912/13.	11	11	–	100	–
1913/14.	–	–	–	–	–
1914/15.	–	–	–	–	–

Bilješke

- 1 A. Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, sv. I, str. 372.
- 2 XXX Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njegova početka do konca god. 1895, Zagreb, 1896.
- 3 A. Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, sv. I, str. 402–421. XXX Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njegova početka do konca god. 1895, Zagreb, 1896, str. 8.
- 4 XXX Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njegova početka do konca god. 1895, Zagreb, 1896, str. 16.
- 5 U Spomenicama župa Sv. Juraj i Krasno iz 1836. zabilježeno je da su u tim selima otvorene škole.
- 6 A. Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, sv. III, str. 251.
- 7 F. Bach: *Otočaner Regiments Geschichte*, Karlstadt, 1855, str. 321.
- 8 A. Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, sv. VI, str. 150.
- 9 Na prvim stranicama Školske spomenice u Krasnu stoji zapisano da je krajiški oficir u svom stanu držao obuku. Kako je to pisano po kazivanju, odnosno sjećanju mještanina, ovaj podatak mora se uzeti s rezervom.
- 10 Glavni imenik Pučke škole u Krasnu ima vjerodostojne podatke o broju polaznika i novoupisanih učenika po imenu. To je najstariji sačuvani školski dokument s kraja prošlog stoljeća.
- 11 Josip Badalić, *Milan Pavelić, svećenik i pjesnik* (životopis), Zagreb, 1972, str. 164.
- 12 U poslijeratnom razdoblju Školska spomenica vodila se uredno, uz brojne manjkavosti i slabosti kroničarskog bilježenja podaci se mogu uzeti kao vjerodostojni i točni.
- 13 Uz šture podatke o radu škole nalazimo i ovakve opservacije pojedinih kroničara koji bilježe osobne misli i zapazanja. Kako su karakteristične za to vrijeme, bilježimo ih i ističemo na ovaj način.

Zusammenfassung Die Volksschule in Krasno Mirko Raguz

Die Volksschule in Krasno teilt das Schicksal vieler Volksschulen am kroatischen Küstenland und in Lika, weil sie sich im Laufe ihrer Geschichte administrativ an das Küstenland und territorial an Lika gebunden hat. Ihre Entwicklung folgen wir in dieser Arbeit durch die Entwicklung der Militärgrenze, da ihr Schicksal vielfach mit der Lebensweise dieses Gebietes verbunden war.

Trotz zahlreicher Versuchungen und Schwierigkeiten wirkte diese Schule kontinuierlich ein und halb Jahrhundert und trug der Zivilisationsentwicklung der Bewohner und des Gebietes von Nordvelebit bei.